

Kulturhus-boomen

TIRSDAG
11. mars
2014

Kultur & Meninger

**Kommentarer
og debatt**
side 34-39

**Les Thomas
Boe Hornburg**
Alle ministrene vil ha
mye mer enn de får
og bør få. Side 35

Kulturens nye palasser

Over 60 kulturhus er bygget det siste tiåret, eller planlegges de neste fem, med en samlet pris på nesten 14 milliarder kroner, viser Aftenpostens kartlegging. Bildet viser utbyggingen av kulturhuset i Sortland, som åpner i april. FOTO: JAN T. ESPEDAL

Feilslått? - Fortsetter utbyggingen av kulturhus i samme takt som nå, vil man risikere at mange av byggene blir stående som mausoleer over en feilslått ideologisk kulturpolitikk, sier BI-professor Anne-Britt Gran. Side 40-43

Innhold

1. Sammendrag.....	3
2. Når og hvordan kom arbeidet i gang, hva var ideen som startet det hele?.....	4
3. Hva var de sentrale problemstillingene ved starten av prosjektet?.....	4
4. Ble problemstillingene endret underveis, i så fall hvorfor og hvordan?.....	5
5. Kort beskrivelse av organiseringen av arbeidet, metodebruk, kildebruk og problemer underveis.....	6
6. Resultater, artikler på nett og papir.....	10
7. Hvor mye arbeidstid/fritid gikk med?.....	12
8. Spesielle erfaringer.....	12

Ann Christiansen, telefon 97525902, ann.christiansen@aftenposten.no
Brekkeveien 19, 0884 Oslo

Robert Hoftun Gjestad, telefon 91148908, robert.gjestad@aftenposten.no
Herman Foss gt. 22, 0171 Oslo

Fredrik Hager-Thoresen, telefon 95199877, fredrik.hager-thoresen@aftenposten.no

Aftenposten, avdeling Kultur
Akersgata 55, 0180 Oslo
22 86 30 00

1. Sammendrag

Bygging av kulturhus i Norge har vært et tema i mange avisartikler, men det har ikke vært laget et samlet bilde av aktiviteten og kostnadene.

Heller ikke aktørene har totaloversikt over det som har skjedd og fortsatt skjer på kulturhusfronten. Dette oppfattes som et problem også «i bransjen».

Vi ønsket å finne denne oversikten, og måtte grave den frem. Metoden ble arkiv- og nettsøk, mailer, og etterhvert utallige telefoner til over 100 kommuner.

Gjennom prosjektet fant vi at det i løpet av en 15-årsperiode bygges 61 kulturhus i Norge for nær 14 milliarder kroner. Denne totalsummen har ikke vært kjent.

Vi fant også at det vil koste kommuner med trange budsjetter til sammen nesten én milliard kroner i året å drifte kulturhusene.

Vårt kartleggingsprosjekt førte til mye opphetet debatt og oppmerksomhet i andre medier, og i nasjonale og lokale aviser.

Den omfattende byggingen av nye store kulturhus var også tema for Norsk kulturforums landskonferanse sommeren 2014.

2. Når og hvordan kom arbeidet i gang, hva var ideen som startet det hele?

I flere år er det publisert utallige saker i mediene om utbyggingen av norske kulturhus, og bruken av flere hundretalls millioner av kroner på dette. Aftenposten, Dagens Næringsliv og NRK er blant mediene som har dekket dette sporadisk.

I Enger-rapporten Kulturutredningen 2014 om Kulturløftet 1 og 2 påpekes det at det er lagt for stor vekt på bygg og for lite på kulturelt innhold.

Det har også vært en del debattinnlegg fra norske kulturforskere om det de kaller uvettig bruk av penger, og hvordan kommunebudsjettene bindes opp i utgifter til drift av kulturhusene.

Ofte blir dette omtalt som den norske kulturhus-boomen. Vi ønsket å få en komplett oversikt over denne aktiviteten og pengebruken.

Spiren til dette var også at statssekretær Knut Olav Åmås i en privat samtale fortalte at det høsten 2013 hadde kommet inn spesielt mange søknader om økonomisk støtte til ulike typer kulturhus over hele landet. Åmås fortalte oss også at Regjeringen hadde strøket flere forslag til støtte som den rødgrønne regjeringen hadde lagt inn i budsjettet for 2014.

Dette ga oss støtet til å finne ut hvor mange milliarder kroner det faktisk er bygget kulturhus for.

3. Hva var de sentrale problemstillingene ved starten av prosjektet?

Da vi startet prosjektet gikk vi ganske bredt ut, og fastsatte flere punkter som vi ønsket å se nærmere på. Målet var å danne et helhetlig bilde av hele kulturhus-Norge, og dokumentere utviklingen som ofte blir omtalt med «hver kommune, sitt kulturhus».

A. Vi ville finne ut hvor det er bygget kulturhus i Norge, og hvilke hus som er under planlegging – både kommunale, regionale og nasjonale.

B. Hva har disse kostet å bygge, eventuelt hva er budsjett for de planlagte husene. Er prosjektene fullført etter vedtatt budsjett, eller er det blitt overskridelser.

C. Hva koster kulturhusene i årlig drift for den enkelte kommune.

D. Har de forskjellige kulturhusene nådd sine vedtatte mål for publikumsanslag.

4. Ble problemstillingene endret underveis, i så fall hvorfor og hvordan?

Helt i starten av prosjektet tok vi kontakt med sentrale personer innen kulturhusfeltet for å skaffe oss en oversikt over antall hus.

Blant disse snakket vi med konsulent Rune Håndlykken i Kulturhusplan DA, som siden 1997 har vært rådgiver i planprosessen for en rekke norske kommuner. Vi kontaktet også Norsk Kulturhusnettverk, som er en samleorganisasjon for 96 norske kulturhus, samt Norsk Kulturforum.

Ingen av disse hadde komplett oversikt, og presiserte selv at de ser på dette som et problem.

Det kom også fort frem at det ikke er lett å definere hva et kulturhus er, og at husene kan inneholde svært mye forskjellig. Norsk Kulturhusnettverks eget forsøk på definisjon viser dette:

"Et kulturhus er et profesjonelt drevet bygg for kulturformidling og kulturproduksjon. En lokal og regional møteplass og arena for amatører og profesjonelle utøvere av kunst og kulturaktiviteter. Avhengig av innhold kan kulturhus også betegnes som en kunst- og kulturinstitusjon med spesialkompetanse innen kulturproduksjon og formidling."

Vi forholdt oss hovedsakelig til den første setningen, for å ekskludere de mange små lokale initiativ der man setter ut stoler i en gymsal eller bygger på en liten ekstra sal ved siden av skolen, svømmehallen eller gamlehjemmet. Grenseoppgangen var i mange tilfeller ganske vanskelig.

Vi ønsket å kartlegge kulturhus-boomen som landet er inne i nå. Derfor avgrenset vi de tre første problemstillingene A., B. og C. til å gjelde prosjekter bygget de ti siste årene, samt planlagte prosjekt de neste fem.

Det ga oss en periode på omtrent 15 år, fra 2003 frem til 2019.

Problemstilling D. ble etter hvert droppet i prosjektet, hovedsakelig fordi tilbakemeldingene fra de forskjellige kulturhusene var uklare og ikke sammenlignbare. Kommunene selv hadde i flere tilfeller heller ikke oversikt over egne anslag for publikumsbesøk.

5. Kort beskrivelse av organiseringen av arbeidet, metodebruk, kildebruk og problemer underveis.

I utgangspunktet var vi to personer som jobbet med prosjektet, og det var satt av fire uker der vi skulle jobbe med dette på full tid. Vi satt på våre vanlige plasser i redaksjonslokalet, på samme «øy», samarbeidet var tett. I noen dager fikk vi bidrag fra en tredje journalist i innsamlingsarbeidet.

For å finne frem til kulturhusene i den perioden vi var interessert i, benyttet vi oss hovedsakelig av tre kilder: kultursjefene i fylkeskommunene, liste over medlemmer i Norsk Kulturhusnettverk og en oversikt over kulturhus som blant annet var trykket i en masteroppgave om byggeprosessen rundt Hamar kulturhus.

Vi gjennomgikk alle disse husene, i utgangspunktet godt over hundre, for å finne frem til dem som var bygget/planlagt innenfor den perioden vi var ute etter.

Det viste seg at det var mye feil i opplysningene fra fylkeskommunene: for eksempel var flere «planlagte» kulturhus som de oppga, for lengst skrinlagt.

Underveis i denne prosessen oppdaget vi også andre kulturhus som ikke hadde kommet frem fra de tidligere nevnte kilder.

Vi sjekket også andre mulige kilder, blant annet utdeling av tippemidler, for å prøve å finne en samlet oversikt. Men oversikten over tildelinger til kulturformål derfra var altfor omfattende, detaljert og ubrukbar i denne sammenhengen.

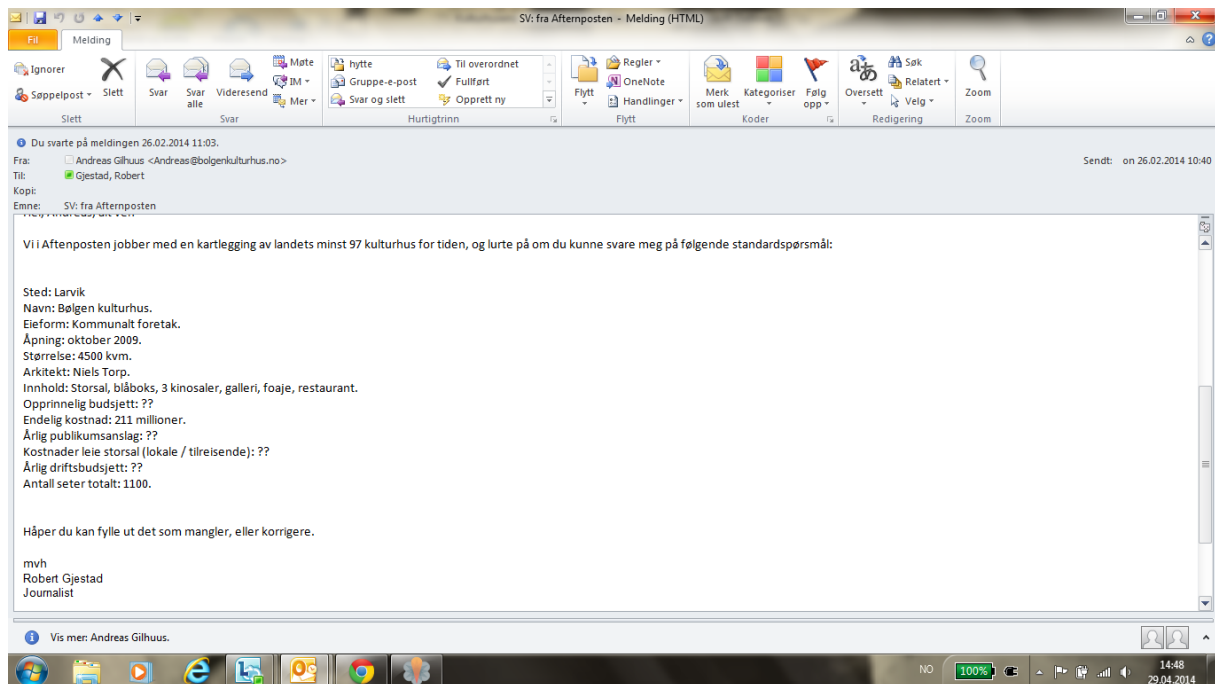
Innsamling- og kontrollmetode ble derfor å ringe/maile til hver enkelt kommune som vi satt med på vår liste, for å sikre oss at kulturhuset befant seg innenfor den perioden vi var ute etter.

Dette viste seg å være en svært omfattende jobb, fordi vi mange ganger ble henvist videre til en 2., 3. eller 4. person.

Etter dette endte vi til slutt opp med en liste på 61 kulturhus – fra Svalbard i nord til Lindesnes i sør, fra Bømlo og Nordfjord i vest til Halden i øst.

Vi formulerte så flere detaljerte spørsmål som vi sendte til alle kommunene. For å rasjonalisere sendte vi denne mailen til rådmannen i hver enkelt kommune, slik at han/hun var orientert og ikke minst kunne videresende til rette person som kunne besvare våre spørsmål.

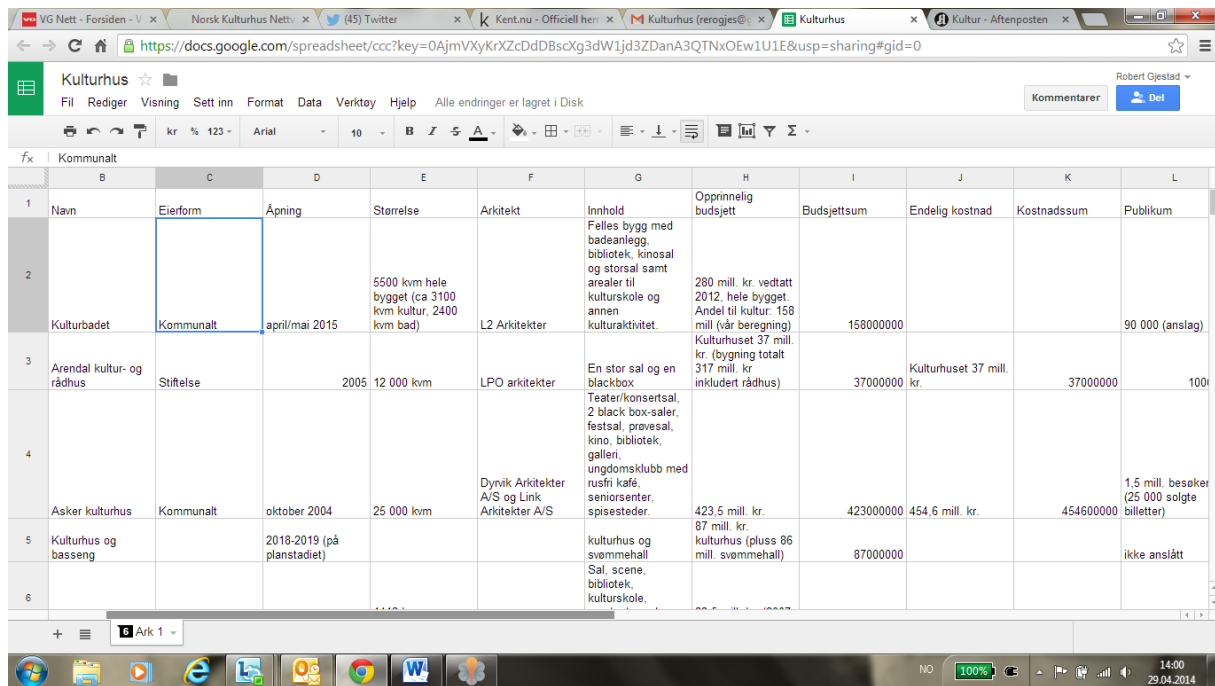
Mailen så slik ut:

Fra noen få fikk vi raskt konkrete svar, men i de fleste tilfellene ble dette bare starten på mange purringer, både via mail og telefon. Vi måtte også gå direkte til kulturhussjefene i de kommunene der vi slet med å få ut tall.

Etter hvert som tallene kom inn, etablerte vi et Google-dokument der begge kunne skrive inn alle opplysningene. Dette svært omfattende dokumentet fikk til slutt 14 kolonner med informasjon som vi skulle behandle journalistisk videre i prosjektet.

Her er lite utdrag av hvordan dette google-dokumentet ble sende ut:

1	Navn	Eierform	Åpning	Størrelse	Arkitekt	Innhold	Opprinnelig budsjett	Budsjettsum	Endelig kostnad	Kostnadssum	Publikum
2	Kulturbadet	Kommunalt	april/mai 2015	5500 kvm hele bygget (ca 3100 kvm kultur, 2400 kvm bad)	L2 Arkitekter	Felles bygg med badelanlegg, bibliotek, konsal og storsal samt arealer til kulturskole og annen kulturaktivitet.	280 mill. kr. vedtatt 2012, hele bygget. Andel til kultur: 158 mill (vår beregning)	158000000			90 000 (anslag)
3	Arendal kultur- og rådhus	Stiftelse		2005 12 000 kvm	LPO arkitekter	En stor sal og en blackbox	Kulturhuset 37 mill. kr. (bygning totalt 317 mill. kr inkludert rådhus)	37000000	Kulturhuset 37 mill. kr.	37000000	100
4	Asker kulturhus	Kommunalt	oktober 2004	25 000 kvm	Dyrvik Arkitekter A/S og Link Arkitekter A/S	Teater/konsertsal, 2 black box-saler, festsal, prøvesal, kino, bibliotek, galleri, ungdomsklubb med rustri kafé, seniorsenter, spisesteder.	423,5 mill. kr. 87 mill. kr. kulturhus (plus 86 mill. svømmehall)	423000000	454,6 mill. kr.	454600000	1,5 mill. besøkere (25 000 solgte billetter)
5	Kulturhus og basseng		2018-2019 (på planstadiet)			kulturhus og svømmehall Sal, scene, bibliotek, kulturskole.	87 mill. kr. kulturhus (plus 86 mill. svømmehall)	87000000			ikke anslått
6											

Summering av kolonnene for «oprinnelig budsjett», «endelig kostnad» og «årlig driftsbudsjett» ble de viktigste for oss i det videre arbeidet.

Problemer underveis:

Svarene var ofte ikke fullstendige, andre svarte ikke i det hele tatt, og det viste seg at enkelte spørsmål ble oppfattet ulikt – og var derfor ikke sammenlignbare.

Dette førte til nye runder og diskusjoner med mange kommuner for å presisere hva vi var ute etter.

De etter hvert store mengdene med mailer og opplysninger var krevende å holde oversikt over.

Vi fant ut at det beste var å printe ut mailene fra kommunene og notere inn nye og viktige opplysninger direkte inn på dem. Ikke minst hvem vi hadde fått opplysningene fra, og når de kom inn.

Denne «papirbunken» med mailer, viste seg å være svært nyttig. Både for å holde orden på det store materialet – og også i ettertid da vi fikk reaksjoner på våre artikler fra flere kommuner som sådde tvil om våre opplysninger og lurte på hvor vi hadde dem fra.

Her kan det legges til at det i etterkant av publisering ikke har vært registrert feil i våre tall, basert på de opplysningene vi fikk fra kommunene. Noen har imidlertid hevdet at det har forekommet feil, men vi har da kunnet henvise til hvem og hvor vi fikk opplysningene fra.

Vi så ganske raskt at vi hadde stilt for mange spørsmål til kommunene. Vi fikk mail tilbake der spørsmål ikke var besvart – og heller ikke mulig å oppdrive. Og vi så også selv at vi ikke hadde mulighet til å forholde oss journalistisk til alle disse detaljene.

Mange av opplysningene ble likevel lagt inn i det digitale kartet over kulturhus-boomen – selv om de ikke ble sammenlignet journalistisk.

Innsamlingsfasen tok mye lenger tid enn både vi og ledelsen hadde sett for oss. Det krevde også stor nøyaktighet, og mye korrekturlesing. Vi så ganske raskt at de fire ukene ikke kom til å holde, og det ble utvidet med to uker.

Vi begynte prosjektet 3. februar og hadde første sak på trykk 11. mars 2014.

Det digitale kartet:

<http://www.aftenposten.no/kultur/Kulturhus-boom-til-nesten-14-milliarder-7497309.html#.U1-DilBzlyw>

Som en sentral del av hele prosjektet ble det også laget et digitalt norgeskart der de 61 kulturhusene i perioden 2003 til 2019 ble lagt inn.

Kartet ble laget av webutvikler Fredrik Hager-Thoresen, og utformet slik at man kan dra markøren inn over hver enkelt kommune, og så få opp utfyllende informasjon om og bilde av kulturhuset.

Her fikk vi bruk for de fleste av tallene som var samlet inn, for eksempel brutto størrelse og innhold i byggene.

Viktigere her var det at vi brukte tallene i det omfattende google-dokumentet til å lage oversikter over byggepris pr. innbygger, samt årlig driftsutgifter pr. innbygger. Her laget vi også en oversikt over budsjettsprekene, rangert fra største sprekke og nedover.

Dette ga oss flere ekstra journalistiske poenger og artikler, utover kun å samle inn en totaloversikt over byggekostnadene.

Slik så det digitale kartet ut:

koster 31.973 kr pr innbygger i kommunen, mens kulturhuset på Ørland har et årlig driftsbudsjett på 2749 kr pr innbygger i kommunen. Nedenfor kan du ettergå samtlige prosjekter i kartleggingen. Funnene kan sorteres etter prosjektkostnad, pris pr. innbygger, driftskostnad pr. innbygger og budsjettsprekk. Klikk i kartet eller tabellen for mer informasjon om kulturhusene.

Lofoten Kulturhus, Vågan

Foto: Aile Jensen

Regionalt kulturhus for konserter og teater samt alt i mellom. Også møter/konferanser.

Størrelse: 3395 kvm

Pris: **74 000 000 kr**
(5 500 000) over budsjett

Pris pr innbygger: **8 023 kr**
Årlig drift pr innbygger: **1 517 kr**

Eierform: Lofoten Kulturhus Etendom AS (bygging), Kultur i Vågan KF (drift)
Åpning: 2009

Sted	Innbyggere	Kostnad
Kristiansand	85 983	1 683 000 000
Stavanger	130 754	1 225 000 000
Bodo	49 731	1 181 000 000
Lørenskog	34 697	915 000 000
Kristiansund	24 395	780 000 000
Hamar	29 520	697 000 000
Stjørdal	22 683	609 000 000
Asker	58 338	454 600 000
Fredrikstad	77 591	330 000 000
Trondheim	182 035	300 000 000
Hammerfest	10 287	274 000 000
Mandal	15 349	265 000 000
Sortland	10 129	240 000 000
Os (Hordaland)	18 678	240 000 000
Porsgrunn	35 516	233 000 000
Molde	26 048	230 000 000
Opppegård	26 255	214 000 000
Larvik	43 258	211 000 000
Narvik	18 705	190 000 000
Bærum	118 588	184 000 000
Notodden	12 609	171 500 000
Malvik	13 371	70 000 000
Bjugn	4 711	28 500 000

6. Resultater, artikler på nett og papir

Det viste seg tidlig i arbeidet at et av de største og nyeste kulturhusene, Hamar kulturhus, skulle ha offisiell åpning med dronningen til stede fredag 14. mars. Vi jobbet derfor hele tiden frem mot at vårt prosjekt skulle lanseres noen dager før.

Her er oversikten over stoff som ble publisert.

Tirsdag 11. mars:

«Kulturhus-boom til nesten 14 milliarder» - artikkel papir og nett

<http://www.aftenposten.no/kultur/Kulturhus-boom-til-nesten-14-milliarder-7497309.html>

«Bygg som fortjent?» - kommentar papir og nett

<http://www.aftenposten.no/meninger/Meningslos-byggeboom-hvis-du-blir-sittende-hjemme-7497573.html>

«Her er Norges nye kulturhus» - to siders norgeskart kun papir

«Kulturhus-boom til nesten 14 milliarder» - digitalt norgeskart

<http://www.aftenposten.no/kultur/Kulturhus-boom-til-nesten-14-milliarder-7497309.html>

«Kulturhus-sprekken: 1,2 milliarder kroner» - artikkel nett

<http://www.aftenposten.no/kultur/Kulturhus-sprekken-1-2-milliarder-kroner-7498311.html>

Onsdag 12. mars:

«Nytt kulturhus venter 1900 besøk daglig» (reportasje Hamar) – papir og nett

<http://www.aftenposten.no/kultur/Hamar-har-30000-innbyggere--haper-pa-700000-besokende-7498956.html>

«Bli med inn i storstua til 700 millioner kroner» - video

«Lekkasje i Hamar» - artikkel nett

<http://www.aftenposten.no/kultur/Lekkasje-i-Hamar-7499544.html>

«Verdensrekord i kulturhusbygging» - debattinnlegg fra Ellen Horn, nett

<http://www.aftenposten.no/meninger/debatt/Verdensrekord-i-kulturhusbygging-7499437.html>

Torsdag 13. mars:

«Widvey vil satse mer på kulturhusenes innhold» - artikkel papir og nett

<http://www.aftenposten.no/kultur/Fylkesscene-Ostfold-soker-om-statsstotte-igjen-7501256.html>

«Milliardbygg reiser seg med statlig støtte» (reportasje Bodø) - artikkel nett

<http://www.aftenposten.no/kultur/Milliardbygget-reiser-seg-med-statlig-stotte-7500282.html>

«Kulturhus til 1,2 milliarder kroner» - video fra Bodø kulturhus

«Folket er splittet» - artikkel kun papir

Fredag 14. mars:

«Trygg på publikumsbesøket», artikkel papir og nett

<http://www.aftenposten.no/kultur/--Trygge-pa-publikumsbesoket-7502137.html>

Lørdag 15. mars:

«-Nøkternt bygg for nøkterne hedmarkinger» - artikkel papir og nett

<http://www.aftenposten.no/kultur/--Nokternt-bygg-for-nokterne-hedmarkinger-7504383.html>

Søndag 16. mars:

«Spleiselaget i Bergstaden» - kommentar papir og nett

<http://www.aftenposten.no/kultur/Spleiselaget-i-Bergstaden-7505146.html>

Tirsdag 18. mars:

«Hard kamp om kulturbygg» (reportasje Sortland)- artikkel papir og nett

<http://www.aftenposten.no/kultur/Hard-kamp-om-kulturbygg-7506004.html>

Fredag 21. mars:

«Kjøpte Folkets Hus for én krone» - artikkel papir og nett

<http://www.aftenposten.no/kultur/Droppet-kulturhus-til-200-millioner-kroner-7511319.html>

«Utøverdumping» - debattinnlegg papir og nett

<http://www.aftenposten.no/meninger/kommentarer/Utoverdumping-7510013.html>

7. Hvor mye arbeidstid/fritid gikk med?

Samlet jobbet to reportere i underkant av to måneder hver med dette prosjektet. I tillegg fikk vi hjelp til innsamling av tall og data i noen dager av en ekstra journalist, David Bach.

Hele den siste uken jobbet også webutvikler Fredrik med å skape det digitale kartet over kulturhus-boomen. Han kjørte også de innsamlede tallene for kostnader og driftsbudsjett opp mot antall innbyggere i hver kommune.

Det aller meste av arbeidet ble gjort innenfor normal arbeidstid. Fra det private plan kan kun noen netter med grubling og dårlig søvn nevnes.

8. Spesielle erfaringer?

En viktig lærdom i store prosjekter som dette er at problemstillinger må defineres klarere – og begrenses – i utgangspunktet. Man kan ikke ta med alt. For oss ble det veldig mye jobb med å hente inn data som vi fikk liten eller ingen bruk for.

Rett før publisering opplevde vi også at andre «tar over» prosjektet med innspill og argumenter, og prøver å styre det i en annen retning enn planlagt. Dette er ofte en vanlig mekanisme i redaksjoner, men oppleves spesielt frustrerende når man har jobbet med et prosjekt i mange uker med et klart mål om å være redelig når det gjelder tallmaterialet som er samlet inn.

Vi kunne også ønsket oss en tettere og bedre oppfølging fra avdelingsledelsen. I slike prosjekter er det en utfordring at reporterne blir sittende mye alene med store stoffmengder, dilemmaer og mange spørsmål.

For oss har dette uansett vært en meget verdifull journalistisk erfaring, og samarbeidet mellom oss involverte har fungert utmerket.

Oslo, 14.01.2015

Ann Christiansen

Robert Hoftun Gjestad

Fredrik Hager-Thoresen
